

Az Erdővidék Egyesületről...

A megalakulás előzményei

2001 tavaszán a székelyudvarhelyi Humán Reform Alapítvány közös-ségfejlesztő képzéssorozatának erdővidéki résztvevőiben megfogalmazódott a gondolat, hogy egy az erdővidéki településeket átfogó szervezetet kellene létrehozni, amely hozzájárulna a vidék elsősorban gazdasági fellendítéséhez. Az elképzelés pillanatától az egyesület megalakításáig terjedő időszakban többször átértelmeződtek a szervezet céljai, amelyeket a vidék sajátosságait figyelembe véve kellett és volt szükségzerű alakítani. Egy térség fejlesztése önerőből majdnem teljesen elképzelhetetlen, emiatt és éppen ezért a hasonló érdekű, hasonló gondokkal küszködő és célokat maguk elé tűző közösségek összefogására van szükség. Meggyő-ződésünk, hogy az egyesület az összefogás révén irányítani, összehangolni és ezáltal megsokszorozni képes a térség erőfeszítéseit és ennek eredményeit.

Az Erdővidék Egyesület célkitűzései:

- fejlessze Erdővidék gazdaságát;
- segítse elő a helyi szükséges szervezkedéseket úgy a vállalkozói szférában, mint a közösségek szintjén;
- készítsen projekteket, vegyen részt hazai és nemzetközi programokban;

- építsen kapcsolatokat és működjön együtt hazai és külföldi intézményekkel;
- készítse el az erdővidéki települések fejlesztési stratégiáit, majd vállaljon felelős részt a megvalósítás folyamatában;
- támogasson és szervezzon meg olyan fejlesztési tevékenységeket, amelyek a térség városi és falusi turisztikai potenciálja anyagi és emberi erőforrásainak értékesítését célozzák meg;
- vállaljon szerepet az erdővidéki mezőgazdaság ésszerű megszervezésében;
- szervezzon olyan találkozót, műhelyvitákat, képzéseket, amelyekre igény van a fejlesztés folyamatában;
- segítse elő, hogy minél szélesebb rétegeket lehessen bevonni a fejlesztő munkába, hasson az egyénre ahhoz, hogy az egyén a maga ügyének érezze a térség fejlesztését;
- segítsen és támogasson olyan rendezvényeket, amelyek Erdővidék kulturális és egyházi életéhez kapcsolódnak;
- támogassa az oktatási-nevelési folyamatot továbbképző tanfolyamok szervezésével;
- támogassa azokat a fel nem sorolt tevékenységeket, amelyek a megfogalmazott célok megvalósításában érdemi szerepet játszanak.

Stratégia

Erdővidék gazdaságának fejlesztésére

*Az átalakulás nem következik be magától,
de még mások sem végezhetik el számunkra,
hanem csakis mi magunk*

Csanády András

gazdaság-szociológus,

MTA Politikai Tudományok

Intézetének főmunkatársa

Erdővidék Egyesület

2002

Jelen tanulmány megjelenését
az Illyés Közalapítvány támogatta

Tartalom

Előszó.....	5
Stratégia Erdővidék gazdaságának fejlesztésére.....	7
1. A térség gazdaságának jelen állapota	7
2. A fejlesztő beavatkozás szüksége és feladatai	9
3. A nemzetgazdasági és a világgazdasági mezőny.....	9
3.1 <i>Akik képtelenek beilleszkedni</i>	9
3.2. <i>Az egyenjogúság csonkaságai</i>	12
3.3. <i>Az együttműködés hiánya</i>	13
3.4. <i>Egyesítő szervezetek</i>	13
3.5. <i>Szakmai tagozódás és egyesülések</i>	14
4 A beavatkozás végzői és azok szerveződése	14
4.1, <i>Az önkormányzatok</i>	14
4.1.1. <i>Az önkormányzatok mint gazdaságszervezők</i>	14
4.2. <i>Az önművelő és önszervező iskola</i>	15
4.3. <i>Művelődési szervezetek</i>	15
4.4. <i>Egyház: erkölcsiség az önrendelkezés jegyében</i>	16
4.5. <i>A nem-nyerészkedő (non-profit) szervezetek előnye</i>	17
5. A tulajdonhoz való viszonyok	17
5.1. <i>Kapcsolat a piacokkal</i>	17
5.2. <i>A térség önellátásának mértéke és lehetősége</i>	19
5.3. <i>Munkaadó és foglalkoztatott viszonya</i>	20
6. A természeti források és amik belőlük következnek	21
6.1. <i>Ásványkincsek</i>	21
6.2. <i>A települési- és forgalmi szerkezet</i>	23
6.3. <i>Mezőgazdaság</i>	24
6.4. <i>Ipar</i>	26

Az összefogás és a szakszerű cselekvés ideje

A XXI. század kezdetén, a tévedés kockázata nélkül mondhatjuk, hogy **Erdővidék megérett a fejlesztésre** vagy közérthetőbben és némi öniróniával úgy is fogalmazhatunk, hogy **Erdővidékre ráférne egy kis haladás, a jobb életnek itt is lenne helye...!**

Igen, így igaz, hiszen ha az elmúlt évtized történéseit summázzuk, akkor tény az, hogy gyakorlatilag helyben topogunk, több szempontból süllyedünk és elenyésző azon esetek száma, amelyek mocorgása a haladást sejteti, de valós, céltudatos gazdasági fejlesztésről és fejlődésről nem beszélhetünk. Az is igaz, hogy nem egyedüli sem Erdélyben, sem pedig Romániában e szürke kép, de ez nem vigasztal(hat) senkit, különösen nem az erdővidékieket.

Ezért döntött az Erdővidék Egyesület úgy, hogy (újra) elkezd egy olyan munkát, amely ugyan nem látványos, nem azonnali eredményeket létrehozó, hanem a valós helyzetet feltáró, tudományos elemzés, hiszen bármely fejlesztés (stratégia, program, cselekvés) csak földön járva, de nem földhöz ragadva, hanem szakszerűsége alapján képes jobb életteret teremteni, azt fokozatosan felépíteni.

Csanády András nem orvos, ezért nem gyógyító csodareceptet tár elénk, hanem néhány gondolatot, esetenként fájó, bosszantó igazságokat Erdővidék kistérség egyszerű, de valójában mégis bonyolult kis rendszeréről/rendszerelenségéről, annak összefüggéseiről, illetve azok sajátos voltáról. A „messziről jövő ember” tárgyilagosságával, tudományos igénnyel járta keresztül-kasul Erdővidék településeit, kérdezett és beszélgetett, előadásokat tartott, kérdőíveket szerkesztett és gyűjtött vagy gyűjtött volna, ha azokat időre kitöltik a megkérdezettek. Összefoglaló megállapításaival lehet és kell vitatkozni. Lehet, hogy helyenként érzékenyek, húsbavágóak az elemzés következtetései, de ha őszinték vagyunk (és miért ne lennénk azok), akkor észre vesszük, hogy ál-

lításai közül sok ismert van, csak általunk éppen el nem fogadott, kényelmetlen tényekről is szól, azokra hívja fel figyelmünket. Csanády András „a fővárosból” jött, de mégis közvetlenül kö-zénk való, ha szabad így fogalmazni, hiszen erdélyi, székelyföldi ősei és mai rokonai szorosan hozzánk kötik. Nem okoskodik, de nem is búslakodik helyzetünk láttán, hiszen amint írja „*magunk-nak (erdélyiek, székelyföldiek, erdővidékiek – B. A.) kell saját ba-junkkal tisztába jönnünk, annak megoldását megtalálnunk és vég-bevinnünk. Mások csak segíthetnek azzal, amijük nekik van, s amit képesek abból reánk szánni.*”

Ha a „**Stratégia Erdővidék gazdaságának fejlesztésére**” a gondolkodni és cselekedni akaró, tudó vagy tanulni szándékosokban értelmes vitát és építő tetteket vált ki, akkor megérte a fáradságot és lesz folytatása. Ehhez azonban meg kell értenünk és értet-nünk azt, hogy nem vagyunk olyan sokan és erősek sem, hogy ne kellene összefognunk. Ma, de lehet, hogy még nagyon sokáig nem vagyunk és nem leszünk olyan gazdagok sem, hogy egymás-sal versenyezzünk, netán versengjünk. Van elég feladat, amelyet még meg sem fogalmaztunk és azt is kell látnunk, hogy „az aratni való sok, de a munkás kevés”.

Össze kell fogni minden jó szándékú és cselekedni akaró sze-mélynek, szükség van egyházaink támogatására, meghatározó a helyi és megyei önkormányzatok szerepvállalása, vállalkozók és gazdák, közbirtokosságok és egyesületek összefogása ahhoz, hogy **együtt esélyt teremtsünk a fejlődéshez!**

Mindehhez szervezési keretre és szakmai csapatra, csapatok együttműködésére van szükség, amelynek helyet és lehetőséget kínál az Erdővidék Egyesület. Éljenek a lehetőséggel!

2002. Szent-György hava

Dr. Birtalan Ákos
közgazdász,
az Erdővidék Egyesület tiszteletbeli
elnöke

Stratégia Erdővidék gazdaságának fejlesztésére

1. A térség gazdaságának jelen állapota

A Székelyföld iparosodása mindmáig nem ment végbe, sem az előző kapitalizmus, sem az állam-szocializmus idején. Csak külső környezetében gyarapodott a tőke, kerekedett ki valamennyire az árutermelés – a Szászföldön, a déli bányavidéken és a Partiumban. Emitt azonban uralkodó maradt a kisüzemi, kézműves ipar, és a nagyrészt önellátó mezei gazdálkodás. Ezek jövedelmezősége viszont hosszú ideje egyre csökkent.

A nagy történelmi fordulat (1989/90) után az volt a közhiedelem, hogy ha átengedjük magunkat a kapitalizmusnak és a hozzá fűződő polgári demokráciának, akkor ennek erői elöntenek bennünket, és ellenállhatatlanul, boldogítóan átalakítják életünket. Ma már a vak is látja: bizony ez ilyenformán most sem történt meg.

Erdővidéken csupán a bányászat vonalán indult, és bontakozott ki valamelyes nagyüzemi termelés. Mostanra azonban kiderült, hogy ami ásványkincs itt van, az nem annyi, nem olyan helyen, és nem is olyan minőségű, mint kéne... s azok kitermelését is beszüntetik fokenként. A foglalkoztatottak 2/3-át már elbocsátották, s a jelenleg még működők kifuttatásait is megtervezték. Ezzel a valamikor viszonylag jólfizetett bányamunka is kimerülőben van.

Az elbocsátott bányászok az 1991 után kezdődött földosztás során – úgy, mint a többi falubeliek – visszakapták földjeiket, s ez visszavonulást kínált nekik is a felhagyott kis-paraszti gazdálkodásba. Nehezebben tudtak ezzel élni azok, akik a falvakról betelepültek a bányatelepek tömbházaiba, valamint azok a családok, amelyek korábban egészükben a kollektív gazdaságokra támaszkodva éltek. A reprivatizáció távolról sem tudta helyreállítani a falvak hajdani kistermelői rendszerét. A fizetett munkaalkalom pedig mindenütt kevés.

A megindult új vállalkozásokkal együtt, ebben a törmelékben alighanem halványan még mindig az a hajdani térségi-önellátó munkamegosztás érvényesül, amely a kiegyezés (1867) időszakában alakult ki néhány tőkésvállalat keletkezésével és beleilleszkedésével a hagyományos kézművességek közé. A piaci helyszínen, helyi nyersanyagokkal folytatott termelés költségmegtakarításokat tehet lehetővé ma is a jelenlévő egyes termelőknek, együttesen pedig a térség önellátásának. Ez ad valamicske esélyt a jelenlévő kisüzemeknek a távolabbi nagyüzemekkel szemben. A nyílt piacon még így is nagyon nehezen válnak versenyképessé a kisebb termelők által gyártott helyi termékek, mert ezeknek

- elmaradott a műszaki felszerelésük;
- fajlagosan magasak a járulékos költségeik, illetve hiányos műveleteiknek köre (nem folytatnak műszaki és gazdasági újítást, fejlesztést, piackutatást, híresztelést, adatgyűjtést, nem vesznek igénybe külső ellenőrzést és tanácsadást);
- általános a forráshiány körükben;
- szűk a piaci látókörük;
- szakértelmük alacsony, szervezetük rugalmatlan, és ezeket alig képesek javítani.

A nemzetközi óriásvállalatoknak egy-egy telephelyi üzeme foglalkoztat annyi embert, mint Erdővidék teljes dolgozó népessége. Ezek a hatalmas gazdasági egységek innen nézve szinte elképzelhetetlen ésszerűséggel képesek kihasználni erőforrásaikat, tőkéjük minden elemét. És képesek termelésük minden tényezőjét folyamatosan felülbírálni és fejleszteni.

Az alkalmazkodásra alig-alig képes kisüzemek szervezetlen halmaza velük nem győzheti a versenyt. Ha nem tudnak előbbre lépni szervezettségük és teljesítményeik terén, hosszabb távon a biztos bukásra vannak ítélve. Nagyon szűk az a terület, ahol a régi kisüzemi forma őrzi valamelyes létjogosultságát. **Hogyan volna lehetséges ezeken változtatni?**

2. A fejlesztő beavatkozás szüksége és feladatai

Amennyiben, csak az önálló tőkés vállalkozókon át – fejlesztjük a gazdaság rendszerét, egy széles réteg teljesen kimarad a fejlődésből, sőt a társadalmi termelés egészéből, s így maga a termelőfolyamat is beszűkül. A fejlesztési terv célzottja tehát **nem lehet csupán a kezdeményező, vállalkozásra képes réteg, hanem az egész társadalom kell legyen, mindenki, aki ezen a vidéken él.** Nem csupán a tulajdonnal rendelkezők és azt megszerezni képesek, de a parányi tulajdonnal, vagy éppen semmivel sem rendelkezők, az elégtelen mozgékonyaságú és sovány kulturális felkészültségűek is jussanak hozzá a **nekik megfelelő** segítséghez. Ez utóbbi esetben nem csupán az egyéni tulajdonok és képességek egyenkénti értékesüléséről van szó, hanem a térség népességének egészéről és erőforrásainak egészében való értékesüléséről.

Nem is csak humanitárius megfontolásokból kifolyólag, hanem a legridegebb gazdasági számvetés alapján is. A helyi népességnek ugyanis túlságosan nagy hányada az, amelyik meglévő adottságaival, saját maga nem képes produktívan beilleszkedni a tőkés gazdaság rendszerébe. Annak nem csak a tulajdonosi, hanem munkaszervezetébe sem.

Ezt a helyzetet tisztán a tőke működése, pusztán a maga piaci mechanizmusával nem tudja orvosolni, hanem csakis a helyszíni gazdaságszervező beavatkozás lehet képes ilyen átfogó fejlődési folyamatokat elindítani, és kiterjeszteni.

3. A nemzetgazdasági és a világgazdasági mezőny

3.1. Akik képtelenek beilleszkedni

Aki rászánja magát, hogy elvándoroljon egy fejlettebb világba, lehet, képes lesz beleilleszkedni az amott talált társadalom min-táiba. Aki itthon marad, azért marad, hogy lehessen az, ami, s az, aki volt. Megmarad közösségének és hagyományainak körében.

3.1.1. *A falun maradók, és ezek szétválása*

A szabályszerű vidéki életben az újabb nemzedékek is szülői hagyományaik körében cseperedtek fel. Hiába történtek itt hely-

ben is súlyos változások, ezek gyökeresen új életvitelt, új értékrendszert nem voltak képesek kifőrnálni a közösség számára. Az egyének pedig függvényei maradtak ennek a hagyományos közösségnek. Akkor is, ha itt bekényszerítették őket a kollektív gazdaságba, vagy elmentek a bányába dolgozni, sőt, még ha gyárba szegődtek s akár oda is költöztek mellé a lakótelepre Sepsiszentgyörgyre, Brassóba. Ott az üzemi, és tömbházi szomszédság lett az ő falu-féléjük.

3.1.2. Süllyedők és felemelkedők a városi népességben

Nincs ugyanis törés nélküli átmenet a hagyományait mindig újból összerakogató közösség és a folyvást céltudatos újításban élő tőkés társadalom között. A hagyománykötött lelkületű ember – úgy, ahogy van – emebben a modernben használhatatlan; az ő gazdasági övezetük pedig rövidesen felörlődik. Az elmaradott vidékek bomlásának szokványos folytatása az, hogy az ottani nagyobb városokban lassacskán fejlődési göcök gyülemlenek meg, s a város valamelyik részében kimagasló jólétet hoznak létre.

Ugyanakkor a környék elmaradott kisteleplülésein folyik tovább a parasztok többségének elszegényedése. A legalulra süllyedők rétege folyvást szorul kifelé a helyi megélhetésből. Itt nem jut már nekik föld, sem munkalehetőség, s el kell vándorolniuk falujukból – valahová, ahol inkább van reményük fizetett munkaalkalomra.

3.1.3. Kiszorulás a második – szürke-fekete gazdaságba

Ezek a vidékről menekülők egyre többen gyűlnek azoknak a városoknak a peremeire, ahol közben kialakult az említett jóléti mag. Abból és akörül adódik valami munkalehetőség. Sokkal kevesebb azonban, mint amennyi az arra jelentkező. Valahogy azonban a többiek is meg kell éljenek. A szabályos piacon, versenyképes termék előállításához ezeknek se eszközeik, sem képesített szaktudásuk, sem szervezetségük nincsen. Ezért hát kénytelenek szabálykerülő, vagy éppenséggel törvénszegő módon kezdeni valami jövedelmező tevékenységet. Nem adóznak, nem váltják ki a szükséges engedélyeket, nem tartják be a biztonsági és környezet-

védelmi szabályokat, minőségi előírásokat, stb. Ezeknek a költségeknek kiküszöbölése révén az ilyen vállalkozó áruját olcsóbbá tudja tenni, s a versenyben valahogy talpon tud maradni. Ezek együttesét nevezik második-, vagy szürke gazdaságnak. Ez aztán összeszővődik a rajta is túli feketegazdasággal, amelyik már a törvényt célratörően megszegi, és eszközeiben nem válogat.

Romániában egyelőre azért nem jelenik meg világosabban a második gazdaság és a vele összetartozó városszéli nyomortelepek gyűrűje, mert a földosztással sikerült falura összpontosítani és mindmostanig ott tartani a hagyománykötött rétegeket. Ugyanakkor az ország egésze él szűkösen, s a gazdaságnak nincsen is igazi első rétege, amelyik jólétében elkülönült volna a második gazdaságtól.

3.1.4. *A paraszti individualizmus történelmi betegsége*

A vidékről nem csupán a nagyvállalatok és a bennük megtestesülő tőke hiányzik, hanem ugyanannyira hiányzik az ezekhez tartozó, ezekben megnyilatkozó szellemiség is. A kistermelői lelkület uralkodik. Első sorban ennek falusi fajtája, a paraszti önteltség, aminek igazi megtestesítője a rátarti nagygazda.

A tőkés polgári társadalomban az egyén alapjában véve idegenek közt él a városban, s ezért, ameddig azokat nem károsítja, s pénze van hozzá, a maga elkülönült életében tehet, amit akar. Nem így volt ez a faluban, a hagyományon alapuló paraszti közösségben, mert ott rendje volt mindennek, s ezt a rendet a falu betartatta tagjaival. Aki nem tartotta a rendet, azt előbb-utóbb kiközösítették, egyedül pedig, nem volt ahol, nem volt ahogy megélnie.

Mindaddig így volt, amíg az árutermelés lábra nem kapott a paraszti életben is, s megindult a vagyoni szétrétegződés. Aki meggazdagodott a faluban, többet-többet megengedhetett magának, mert már nem szorult úgy rá a közösségre, a többiek támogatására. Ahogy erősödött az árutermelés, azzal együtt az urizálás: cifrázkodás, hangoskodás, egyénieskedés. A parasztság túlnyomó része azonban megragadt a faluközösség hagyományos formáiban.

3.2. Az egyenjogúság csonkaságai

A hagyományörző falusi társadalomban ma is határozott egyenlőtlenség uralkodik. A vagyon, a testi erő (a férfiúság) és az életkor ad tekintélyt. Becsülete annak van, aki közelebb áll a múlthoz – tehát az öregeknek. A vagyon mozgása is amonnan halad a jelen felé, ugyanúgy öröklődik, mint a tudás és a bölcsesség.

A földek tulajdonjoga 1990 után a családok legidősebb tagjainak kezébe került, s ma ők irányítják, és jórészt végzik is a gazdálkodást. Így az ő emlékeik és mintaképeik szabják meg annak menetét – alapvetően az önellátásra irányulva. Ez akadályozza aztán a gazdálkodás korszerűsítését – **legsúlyosabban a tagosítást és a szövetkezést**. A fiatalok inkább hajlanának a törpegazdaságok ésszerűsítésére, árutermelővé átalakítására.

A nők alárendelt helyzetükből térbelileg menekülnek kifelé. Külső házasságba, vagy családon kívüli munkahelyre. Ezekhez azonban nem egykönnyen jutnak hozzá. Egyenlőtlen helyzetük élesen megmutatkozik a továbbtanulás terén. Az általános iskolán túl továbbtanulók közt sokkal kevesebb a nő (szűk 2/3 – anynyi), mint amennyi a férfi.

A térségben élő román népesség arányszáma jelentéktelen, ellenben nagy és dinamikusan növekvő a *cigányoké*. Szaporodásuk üteme éppen ott magasan átlag feletti, ahol a székelyektől elkülönülten, földtulajdon nélkül, félreszorult településeken élnek (Köpecbánya, Bölönpatak, Száldobos). A szocialista nagyüzemek megszűnte az ő sorsukban még mélyebb megrázkódtatást idézett elő. Mögöttük nincs olyan magántulajdoni múlt, amelybe visszatérhettek volna, illetve ahonnan egykori termelőeszközeik felidézhetők lennének. A régi magántulajdoni világban, ha nyomorúságosan is, de be voltak szerveződve a falvak – és főképp az uradalmak – munkamegosztásába. Ma azonban a falvakon kevés a munkaalkalom; módos munkáltatók nincsenek. Az ő megélhetésükről, tehát, valami más módon, és **feltétlenül másnak kell gondoskodni**. Nekik a saját kereteik között ehhez nincs semmi kiindulópontjuk, semmi lehetőségük.

3.3. Az együttműködés hiánya

Erdővidéknek – de egész Erdélynek és Romániának is – nagyon kicsi az esélye arra, hogy gazdasági átalakulását a nemzetközi tőke és a nemzetközi szervezetek benyomulása oldják meg. Nekünk **magunknak kell a saját bajunkkal tisztába jönnünk, annak megoldását megtalálnunk és végbevinnünk.** Mások csak segíthetnek azzal, amijük nekik van, s amit képesek abból reánk szánni.

Ide nem egyszerűen pénz kellene, hanem tőkés szemlélet, gondolkodás. Az erdővidéki helyzet fájdalmas és ékes bizonyossága ennek: Magyarhermánynak van 1047 lakosa, s azoknak 97 traktora és 100 kaszálógépe, de határukat mégsem tudják megművelni. Ennyi géppel nem-hogy a hermányi határt, hanem az egész Erdővidéket lehetne szántani, vetni, aratni, fuvarozni – ha ezek rendesen ki lennének használva. Sokmilliárd lej fekszik bennük, s hamvad el az állásban, hasztalanul. Szabad-e ezt tőkének tekinteni akkor? S hát a földet, ami megműveletlenül ott áll a falu határában – míg a traktor a színben? *Lelke mélyén mindenki tisztában kell legyen vele, hogy a szervezetlenség s az ésszerűtlenség, a szakszerű iránnyítás hiánya az, amivel az ország s a vidék önmagát sanyargatja.*

A hiányzó együttműködést, szervezettséget kell megteremtünk valahogy.

3.4. Egyesítő szervezetek

Ezek alaptermészetük szerint négyfélék:

1/nagyvállalatok és felvásárlók (értékesítők, feldolgozók), amelyek maguk körül a kisebbeket – mint bedolgozók sorát – foglalkoztatják rendszeresen;

2/ tőkés társaságok, amelyek tagjaik tőkéjét egyetlen működő egészben egyesítik – elsősorban a részvénytársasági formában;

3/ egyesületek, szövetségek, szövetkezetek, körök, amelyekben a kistermelők (gazdálkodók) szervezeten működnek együtt;

4/ az előbbivel határos a non-profit vállalkozások (első sorban alapítványok) működésmódja. Ezek nyereségmentes részesedés, vagy díjazás fejében szolgáltatásokkal támogatják tagjaik körét, azok gazdálkodását.

3.5. Szakmai tagozódás és egyesülések

A felsorolt intézményi formák elsősorban tulajdonnal rendelkezőket egyesítenek, méghozzá tulajdonaik hasznosításának érdekében. Tevékenységük mellesleg érinti a tulajdon nélkülieket is – akiknek ezek foglalkozást nyújtanak. A fenti intézmények némelyikének ez a foglalkoztatás válhat éppenséggel céljává, működésük irányulhat kifejezetten a tulajdon nélküliek rétegére.

A jelen átalakulás folyamatában az összeomlott nagyüzemi szervezetek helyébe kistermelők sokasága lépett. Kisparasztkok és kisiparosok, kiskereskedők – nagy többségükben kényszervállalkozók – csak azért szánták magukat az önállósulásra, mert nagyüzemi alkalmaztatásukat elvesztve megélhetés nélkül maradtak. Többségük azonban nem rendelkezik kellőképp az önálló gazdálkodásnak sem tárgyi, sem ismereti feltételeivel, s életében nem is lesz már képes ezeket megszerezni. Ezért megélhetésük megszilárdításának legegyszerűbb útja, ha ahhoz kaphatnak segítséget, hogy maradhassanak meg abban, amihez hozzákezdtek, s aminek legszűkebb feltételei számukra már adottak. Eszközeiknek eredményes – tőkés – működését azonban, csakis az egyesítés valamilyen formája biztosíthatja számukra.

4. A beavatkozás végzői és azok szerveződése

4.1. Az önkormányzatok

Valamennyi önkormányzat folytat bizonyos gazdaságpolitikát. Intézkedései befolyásolják a helyi gazdálkodás alakulását. Az önkormányzat tulajdonokkal rendelkezik, költekezik, fogyaszt és szolgáltat stb. Kívánatos azonban, hogy mindezen tevékenységeiket az önkormányzatok végezzék céltudatosan. Tekintsék át, és kezdeményezőleg alakítsák településük gazdasági tevékenységének egészét, s viseljék annak gondját.

4.1.1. Az önkormányzatok mint gazdaságszervezők

A gazdaság jelenlegi leépült állapotában az önkénytelenül működő piaci erők nem képesek életre kelteni mindazokat a gazdasági működéseket, s az azokhoz való szereplőket és intézmé-

nyeket, amelyek a helyi népesség megélhetéséhez szükségesek volnának. A térség nem rendelkezik kellőképp az ehhez való emberi adottságokkal és történelmi előzményekkel. A hiányokat tervszerűen pótolni kell.

Ezeket a feladatokat valaki fel kell ismerje, ki kell tűzze, és végre kell hajtsa. Ezek lefolytatása azonban összetett, többféle tevékenységet kíván – amiket nem elég egyszerűen rábízni valami hivatalra. Irányításához egyaránt szükséges a *tudományos megalapozás*, *mindent a közéleti, erkölcsi elkötelezettség*; következetes lebonyolításához pedig, nélkülözhetetlen a *rendszeres hivatali munka* is. Mindezekhez a térségfejlesztés ügyében létre kellene jöjjön az önkormányzatok szoros együttműködése egymással, és a térség társadalmi intézményeivel. Mivel pedig itt már szerencsésen létrejött az Erdővidék Egyesület, a további együttműködések szervezhetőek ennek keretén belül – mint az egyesület tagozatai. Magja alakulhatna úgy, mint az egyesület Önkormányzati Tagozata.

4.2. Az önművelő és önszervező iskola

A térségben nincs semmiféle rendszeres gazdasági oktatás. A baróti két könyvtárban nincs egyetlen közgazdasági szakkönyv. Egyetlen iskolában sincs bármiféle közgazdasági, vagy társadalomtudományi szakkör. A tanárok közül közgazdaságot se nem tanít, se nem tanult egy sem. Az emberek tehát csak a köznapi gyakorlatból, családi nevelkedésükből amennyire ismerik a pénzgazdálkodás mesterségét. Ennek tudományával itt helyben nincs hol megismerkedhetnék bárki.

Mitől változnék a gazdaság állapota, ha itt ennyire nem épülnek ennek tudás-alapjai? A továbbtanulási kedv határozottan növekedett a közelmúlt években (az iskolai adatok szerint), de akik továbbtanulni elmentek, tanulmányaik végeztével csak nagyon kevesen jöhetnek ide vissza, mivel a vidéken kevés a felsőfokú képzettséget igénylő munkaalkalom.

4.3. Művelődési szervezetek

Erdővidéknek nagyszerű művelődési hagyományai vannak. Itt nincs is falu, amelyikben ne született, vagy élt volna valaki orszá-

gos hírű, kiváló személyiség. Azonban mire is irányul most az erdővidéki művelődés? Nem egy új, polgári élet megalapozására, hanem a hagyományőrzésre, a nemzeti hovatartozás bizonyítására, erősítésére. Se szeri, se száma a népi táncsoportoknak, énekaroknak, szavalóköroeknek, viszont alig akad egy-egy gazdasági, vagy szakmai tanfolyam, netán tanulóör.

Igaz persze, hogy csak magáért a tanulásért senki sem gyötri szívesen magát. Világos hasznosítási kilátása pedig nem-igen van a gazdasági tanulásnak. Ehhez kellene a gazdaságszervező intézmények hálózata; amely aztán foglalkoztatást kínálna a tanfolyamok végzettjeinek.

Kellene továbbá az erkölcsi alapzat. Az a közszellem, amelyik az ésszerű kockázat- és áldozatvállalást, a kezdeményezést, újdonság-keresését értékelné, s viszont helytelenítené a tunya biztonságörzést – a talentumok nem-forgatását. Ehhez nyújthatna nagy segítséget az egyház.

4.4. Egyház: erkölcsiség az önrendelkezés jegyében

Az önkormányzat és az iskola mellett a falvak harmadik közintézménye az egyház, benne a lekipásztor az értelmiség harmadik képviselője. Ők a letéteményesei: a keresztény etikának – amire alapul az európai műveltség és történelem – amit most valamiképp folytatni kellene. Ám nehezen tisztázódik, hogy miképp, hiszen a keresztény tanítás és életgyakorlat ma is a középkorban kialakult értékrendre és gondolkodásra épül. Az akkori paraszti életre van szabva, annak hagyományaival összeszövődve. Nem a valós tudományok módszerével, hanem a mitológia jelképeivel működik; a földi világban nem a jövő, hanem a múlt felé tájolja híveit. Eddigi története során többször is átesett mélybeható újrafogalmazódásokon, a mostani időkben azonban az ilyesmit hevesen elhárítja magától.

Középkori örökségével pedig képtelen eligazítani a mai életben, s az itt esedékes változásokban a jelenlévő társadalmat, és abban öröklődő egyént. Ennek ugyanis új cselekvésmódra, új élet-szabályokra van szüksége, amihez önmagát át kellene alakítania,

életvitelét átszerveznie. Ez az átrendeződés folyik ugyan mindenképp, nem mindegy azonban, hogy: **az egyház közreműködésével, annak keretei között, vagy azon kívül és annak ellenére.**

4.5.A nem-nyereszkedő (non-profit) szervezetek előnye

Vannak olyan termékek és szolgáltatások, amelyeknek előállításában vállalkozó nehezen találhatja meg a maga számítását, amelyek azonban mégis nélkülözhetetlenek a tőkés gazdaság rendszerének kiegyensúlyozott működéséhez. Ezek költségei ugyanis magasabbak, illetve megtérülési idejük hosszabb, mint amit a reájuk szorulóknak képesek lennének megfizetni (oktatás, gyógykezelés, művelődés, stb.). Ezért nyereségük nehezen érhető el, bizonytalan.

Az előbbieknél fogva a non-profit vállalkozás nem csupán gazdasági szerepében különbözik a nyereségelvű tőkés vállalkozástól, hanem erkölcsiségében – a benne megnyilvánuló emberi magatartás tekintetében – is. Emez is célratörő és hatékony kell legyen, ámde célja nem az egyén, hanem valamely közösség ügye, előmenetele. A piacon tehát szervesen beilleszkedik ugyanúgy a magánvállalatok mezőnyébe. Versenyez és együttműködik velük – csakúgy, mint amazok egymással – de sikeres gazdálkodásának hozadékát nem oszthatja fel a vállalkozás kezdeményezői és irányítói között, hanem a vállalkozás céljaként megjelölt közügyre, annak előmenetelére kell fordítania. Ennek fejében pedig kedvezményekben részesül az államháztartás részéről.

5. A tulajdonhoz való viszonyok

5.1.Kapcsolat a piacokkal

Legtöbb itteni kistermelő várja, hogy háznál jelentkezzenek a vevők, és panaszkodik, amikor nem elég rendszeresen jönnek. Ezért a térségfejlesztés egyik legfontosabb feladata:

1/ a térségi vállalkozók számára elindítani egy módszeres és állandósuló piackutatást;

2/ a vállalkozókkal megértetni, hogy ez nélkülözhetetlen és erre folyamatos szükségük van;

3/ megtanítani őket ennek használatára, végeztetésére - és ezzel a piacra jutásra.

Ezek teljesüléséhez egy piackutató és gazdaságszervező irodára van szükség. Ezt leginkább az Erdővidék Egyesület Önkormányzati- és Vállalkozói Tagozata állíthatná fel együttesen. Kezdetben 1-2 alkalmazottal, az egyesületi tagok, meg az önkormányzatok segítségével. Sikeres működése esetén növekednie kéne, de hogy mivé és mekkorára, azt nehéz lenne megjósolni. Ennek piackutató munkája elsősorban a térségen belüli erőforrások feltárása lenne; egyidejűleg az ezeknek megfelelő belső és külső piaci adottságok elemzése, és értékesítési lehetőségek felkutatása. Ez után következne a szervező feladat: a körvonalazott tennivalókhöz megtalálni a megfelelő szereplőket és szervezeti formákat, azokat feladataikra felkészíteni, szerepükben elindítani és támogatni.

Eseteinek összességében pedig az iroda fel kellene tárja a vidék gazdaságszerkezet változatai közül a feltehető legkedvezőbbet, ennek részletes tervét kidolgoznia, és azt hozzásegítenie a megvalósuláshoz.

5.1.1. Tőke és tőkemozgás szervezése

A gazdaságszervező iroda fogadja készséggel és támogassa a kívülről önként beáramló tőkét – az általa nem tervezett arcultúakat is – ameddig azok *itt foglalkoztatást* nyújtanak. Fejlesztési stratégiáját azonban nem építheti ezek jövetelére, hanem jobban azokra, akiket fejlesztési célkitűzései alapján ő maga toboroz kívülről – hogy hozzák ide a pénzüket és szakértelmüket – illetve, akiket itt a helyszínen talál a feladatra, s azután segít felkészülésükben és forrásszerzésükben.

Az iroda mozdítsa elő a tőke helyi felhalmozását is... azonban mindezek együtt sem valószínű, hogy elérhetnék a tőke kívánatos mérvű összpontosulását. Az egészséges gazdaságszerkezet kialakításához pedig erre égető szükség van. Egyes személyek tulajdonában ugyanis itt olyan mérvű tőkenövekedésre nagyon kicsi az esély, hogy abból sarjadjanak ki a kellő nagyságú, exportképes

vállalatok. Ezeket tehát belső erőből, legvalószínűbben csak a jelenlévő *kisebb tőkék egyesítésének útján* lehet előteremteni.

Ez a feladat ugyanakkor megköveteli a tőkéitől a kistermelőkkel való szoros együttműködést, hiszen a jelentősebb térfogatú-exportot csakis egységes fajtájú és minőségű termékekkel – illetve tenyészállományokkal – lehet bonyolítani. Ennek lehetséges szervezet-fokozatai a fentebb már említettekbe sorolódnak.

5.1.2. *Kereskedelem és pénzforgalom*

Romániában a magántulajdon restaurációja a levantei jellemű bazár-kiskereskedelmet juttatta uralomra. Ennek következtében a kínálat leszűkült és nehezen áttekinthető, nagyobb készleteket tart, mint amennyi valóban szükséges ekkora forgalom lebonyolításához. Ez azért történik így, mert:

- 1/ Az egyes kereskedők tőkéje túl kicsi;
- 2/ Kereskedelmi szakértelmük nagyon alacsony – többségük kényszer-vállalkozó;
- 3/ A kistulajdonosi individualizmus él bennük is – beletartoznak az itteni paraszti társadalomba;
- 4/ Nem jutnak hozzá az átfogóbb és általános információkhoz, s így reális jövőképet ők nem tudhatnak alkotni önmaguknak;
- 5/ Hiányzik az elosztó nagykereskedelem, a széleskörű árukínálat, a kapcsolatrendszer;
- 6/ Hiányzik az a banktevékenység, amelyik aktív szervezőerőként működne.

5.2. *A térség önellátásának mértéke és lehetősége*

Szakosítás és a munkamegosztás életre keltése, másrészt a kistermelőknek egymással és a termelési lánc többi láncszemeivel való kapcsolódása – különböző feladatokra és különböző szinteken.

A szervezetlen piacon a magától fakadó vállalkozás nem képes minden szerepet betölteni, amelynek helye lenne a térségi összműködés rendszerében. A fejletlen közegben a tőke nem elég folyékony, nem szivárog el mindenhova. Így azonban nem is jön létre kiegyensúlyozott összműködés. A fejlesztéspolitika kell pó-

tolja ennek hiányait, betöltsön minden szerepet, minden működést, ami a rendszerben „ki van jelölve”.

5.2.1. Téli munkamegosztás - termelési hagyományok

A fejlesztés, ha kiegyensúlyozott megélhetést akar elérni az elmaradott térségekben, ellentétes érdekeket kell összeegyeztessen. Miközben (1) előmozdítja az optimális nagyságú tőkék képződését, ugyanakkor (2) a legteljesebb foglalkoztatást is kell biztosítsa, és egyszersmind (3) az önellátó gazdaságok fennmaradását, és minél mélyebb racionalizálódását is. Mert az a rétege a helyi társadalomnak, amely az átalakulás eddigi során visszaszorult az önellátó törpe-gazdálkodásba, zömében csak paraszti hagyományainak keretei között cselekvőképes, csak azon belül maradvá mozgósítható – segíthető megélhetéséhez.

5.3.Munkaadó és foglalkoztatott viszonya

A helyi emberi erőforrás kell megépítse azt a hidat, amelyen Erdővidék népessége átvonul a paraszti múltból a tőke birodalmába – vállalkozókként és munkavállalókként. E két nagy csoport között meg kell formálódjék a termékeny és rendezett viszony. Ehhez mindkettőnek rengeteg mindent kell elsajátítania.

5.4.A munkaerő szakmaszerkezete, ennek alakíthatósága és mozgása

Egy-egy üzem kiépítéséhez, s még inkább egy egész terméklánchéhoz, nemcsak a tulajdonosok kellő körének együttműködését kell biztosítani, hanem a megfelelő munkaerőt – irányítókat és munkásokat – is. Csak olyan beruházást szabad elindítani, amelyhez ezek az „emberi erőforrások” biztosítva vannak. Ezek készenlétéről pedig egy térségfejlesztési program nem-igen tudhat másképp gondoskodni, mint hogy **készítenie és vezetnie kell egy minél pontosabb szakma-katalógust.** Ennek birtokában lehet aztán mérlegelni, hogy mihez van készen álló „legénység”; s mi az, amihez rövid úton elő lehet teremteni.

Magasabb képzettségű szakemberek itt helyben most alig vannak, ezért amikor itthon szükség lesz rájuk, csak onnan lehet majd őket hazahívni, ahová eltávoztak. Tehát nem csak a helyben

lévő szakemberek katalógusát, hanem az eltávozottakét is el kell készíteni. Ezek ötleteikkel, tanácsaikkal, közvetítésükkel már most, és tovább bármikor segíthetnek.

5.4.1. *Beiskolázás*

Minden komolyabb vállalkozásnak legidőigényesebb előfeltétele a hozzá szükséges szakember-gárda megléte. Ezek előállítása a munkaerőpiacon ott is csak többéves időtartamokat igényel, ahol a tőkés modernizáció lezajlott a maga idején. A pályaválasztó tanulók és szülők nem lehetnek képesek előre látni a végzés-kor majd esedékes szakma-keresletet. Ezért kell az iskolák vezetőségét a legmesszebbmenően bevonni *a szakképzés előrettekintő tervezésébe*. Csakis ennek révén juthat a vidék olyan közműveltségi állapotba, amelyben a tőke felhalmozódása, valamint kívülről beáramlása nagyobb lendületet vehet.

6. A természeti források és amik belőlük következnek

6.1. *Ásványkincsek*

Az erdővidéki terep felszíne nagyon mozgalmas. Mélyebb talajrétegeinek szerkezete is ilyen. Ezért aztán a hasznosítható ásványfélékből itt nem lehet hatalmas mennyiségeket egyben kitermelni. Száz éve még a helyi felhasználás számára érdemes volt ennyit is kisüzemi méretekben, mára azonban óriásira nőttek a nyereséges üzemméretek. Ezért most már annyit sem termelnek, amennyi itt helyben fedezné a vidék egyszerű szükségleteit, és foglalkoztatást nyújthatna a kitermelőknek és feldolgozóknak.

Átfogóan, újra kéne vizsgálni a kérdést ilyen nézőpontról. Nemcsak gazdasági, hanem műszaki oldaláról is elemezve:

- a szállítási költségeken mekkora megtakarítás lenne elérhető?
- miféle kisebb méretekre találhatók kidolgozott korszerű technológiák?
- azok itteni alkalmazása milyen beruházási költségekkel járna?
- az így foglalkoztatásba vonható munkaerő mi másra lenne átkepezhető és foglalkoztatható – illetve,
- volna-e foglalkoztatható egyáltalán? Mert ha nem, akkor

számításba veendő annak a segélyezési költségnek az elmaradása, amit amúgy reájuk kellene költeni.

Ezek tisztázása után kerülne sor a piacok felderítésére – elsősorban a régióon belül – majd a lehetséges vállalkozókra, befektetőkre. Kohászati célra mennyire alkalmas a helyi szén? Lehetne-e jó minőségű acélt előállítani itteni telepekről kitermelt vasércből? A helyi piacra mit lenne érdemes abból gyártani? Ilyenfajta kérdések hosszú sorát kellene végigvizsgálni.

6.1.1. Szilikátok és építőanyagok

Zalánpatakon az üveghuta fatüzeléssel működött. Az ezzel járó erdőpusztítás miatt a gyártást 100 éve beszüntették. Lehetséges és érdemes volna-e vajon, szén-, vagy gázenergiával újrakezdeni? Az üvegmasszát fel lehetne használni kerámialapok bevonatának készítéséhez is, s ezzel megújítani a cserépgyártás termékválasztékát Nagybaconban.

Nagybacon agyagiparának a technológia megújítását már amúgy sem lehet sokáig halogatni, hiszen a jelenlegi avult eljárással csak hagyományos téglá és tetőcserép készíthető, márpedig az építőipar mindenfelé áttér a modern falazó- és burkolóelemekre.

Az építőipar termelőláncát is egészében kellene átvizsgálni, és feltárni benne a kiaknázatlan termelői- és kapcsolati lehetőségeket:

- a szerkezeti- és kötőanyagok alkotóelemeit (homok, mész, cement, kavics és acél huzalok);
- a természetes falazó- és burkolóanyagokat: köveket (tömbök, lapok és zúzalékok), faanyagokat (fűrészárú, nyílászárók, lemezek);
- szigetelőanyagokat és bevonatokat;
- szerelvényeket.

6.1.2. Energiaforrások és felhasználásaik

Jelenleg az energia-hordozók felhasználása átgondolatlan és gazdaságtalan. A szenet szinte egészében Brassóba szállítják, s helyette a háztartások fával tüzelnek – ami már eleve drágább, de

ráadásul feldolgozásra is alkalmas lenne: aminek során még sok élmunkát vehetne fel és juttatna értékesüléshez. Ugyanakkor nem hasznosítják a fahulladékokat (préselt idomok, trágyázás, útburkolat).

A vidék bővelkedik vízfolyásokban, ezek mechanikai energiáját azonban manapság semmiképp nem hasznosítják. Áramtermelésre a terep – állítólag – nem különösebben alkalmas, de amúgy is van-e vajon igazi értelme kétszer – oda-vissza – átalakítani a jelenlévő energiát (egyszer elektromossá, aztán ismét mechanikaivá), amikor a hagyományos vízimalom kiválóan felhasználta közvetlenül?

6.2.A települési- és forgalmi szerkezet

Megszokásunk az, hogy a városban összpontosuljanak egy térség átfogóbb tevékenységei, s ettől város a város. Ez a téri eloszlás megfelelt a középkor hűbéri rendjének. A polgári demokrácia eszményének már az felel meg, hogy a központi ügyekben is minél egyenlőbben részesüljünk mindannyian. Ehhez szükséges ezek helyszíneinek is minél jobb, minél mindennapibb megközelíthetősége – azaz téri eloszlása.

A jelenlegi úthálózat teljesen Barót-központú. Egymástól 2-3 kilométerre lévő falvakból csak 10-15 km-es kerülőkkel – Barótot közelítve – lehet egymáshoz átjutni. A köríveken közlekedésnek a hiánya akadályozza a térségen belüli mozgást. Pedig a jelenlegi időszakban ez nem kevésbé fontos, mint a távolabbi környezettel való érintkezés.

6.2.1. Szállítási költségek

Az úthálózat egészének szabályszerű felújítására belátható időn belül, nem-igen lesz honnan fedezetet szerezni. Ugyanakkor a közlekedés gyökeres megjavítása minden egyéb előhaldásnak mellőzhetetlen előfeltétele.

Úgy gondolom, hogy a karbantartás gyökeres megújítása az elérhető megoldás. Ezt meg kell vizsgálni és korrigálni minden szempontból – technológia, irányítás, eljárás, eszközök, felhasz-

nált anyagok, munkaszervezet, adminisztráció, ellenőrzés tekintetében. A karbantartás céljára egy önálló, kis non-profit vállalatot kellene létrehozni, feltehetőleg szintén az Egyesület Önkormányzati Tagozatának tulajdonában. Ez a vállalat folyamatosan végezné a karbantartásokat, terv és sürgősség szerint véve sorra a térség összes útjait. Feladataihoz feltétlenül közmunkákat is kellene felhasználnia – úgy, mint a régi időkben: családonként felosztva a végzendő munkát.

6.2.2. *Kerékpár és kisbusz*

Kevés biciklin közlekedő embert láttam, pedig a falvak nincsenek távol egymástól, és az autóbusz forgalom nagyon sovány. Valószínűleg nincs elég (olcsó) bicikli, sem intézmény-háttér hozzá – biciklizhető állapotban karbantartott útszélek; fedett tárolók a munkahelyeken, javító szolgálat – sem elegendő bicikli-kultúra. Sokat lendíthetne ezen **egy jó bicikli-program**.

A falvak közforgalmát autóbuszok biztosítják. Mivel ezek nagyméretű buszok, napjában csak egyszer-kétszer közlekednek. Volnának feleakkorák, közlekedhetnének kétszer annyit, ami az utasoknak időmegtakarításokat tenne lehetővé, s növelhetné a járművek kihasználását is.

6.3. *Mezőgazdaság*

6.3.1. *Állattenyésztés*

A marhatenyésztés jelenleg a gazdálkodó családok pénzjövedelmének fő forrása: 1) a tej értékesítése, valamint 2) a bikaborjúk eladása révén. Ez a két hasznosítási mód azonban a törpe-gazdaságokban óhatatlanul össze kell egyezzen egymással, s így tisztán húsmarhát, vagy tisztán tejelőt nem tartanak, hanem vegyeshasznút mindenki. A szakosodás tehát gazdálkodásuknak ezen a legfőbb területén sem volt képes mindeddig kibontakozni.

Az értékesítés tekintetében a helyi feldolgozók felvásárlóinak vannak kiszolgáltatva. Úgy, és annyiért adják el az állatot és a tejet, amennyit a felvásárló kínál. Hasonló helyzetük a legeltetés tekintetében is: amilyen a községi legelő, aszerint tejelnek s gya-

rapodnak a marhák. Ahol a legelő messze a falutól, ott bizony a csorda oda s vissza elsetálja a napot, s vele a tejének is jórészét. Néhány gazda társult, és esztenán tartják kinn a teheneiket, naponta hordják be onnan a tejet. A községi csorda is elég nagy lenne ehhez. A behozott közös tejből mindenki megkaphatná a maga porcióját. Akkor át lehetne térni a gépi fejszre; villanypásztor használatára; esetleg a közös tárolásra, értékesítésre, feldolgozásra – lépésenként létrehozva az ide vonatkozó szövetkezetet, illetve közösen egyezséget kötni a felvásárlóval, a feldolgozóval.

Minden esetre ezeknek a kis tulajdonoknak a gyarapításához elkerülhetetlenül egyesülésre van szükség. Amennyi állatot az itteni legelőkön lehetne tartani, annyinak tejét, húsát a környék nem képes elfogyasztani. Ám, ha távolabbi piacra akarják vinni, ahhoz az egész térségnek össze kell fognia. Termelőnek, felvásárlónak, feldolgozóknak – mindenkinek.

A juhtartásban még inkább ez a helyzet, nagyobb létszámú seereg tartásának nincsenek biztonságosan tisztázott keretei, feltételei. Kizárólag a túró és a tavaszi bárány eladás piaca tekinthető úgy-ahogy szilárdnak, de már a gyapjú és a szőrme értékesítése megoldatlan.

Egyéb fajta haszonállatok piacra tenyésztésével nem foglalkozik senki – hiába lenne kifizetődő akár a disznó, a ló, vagy a major-ság – az agancsosokról (mint pl. Svájcban) nem is beszélve.

6.3.2. *Szántóföldi kultúrák*

A jelenlegi családi önellátó termelés rengeteg munka- és talaj-erő pazarlással jár. Egy ésszerűsített földhasznosítási terven sokat nyerhetne a vidék, s önellátását – térségi viszonylatban – még mindig megőrizhetné. Ilyen terv keretében ismét sor kerülhetne kiveszett kultúrák (olajos magvak, textilművelvények, stb.) felelevenítésére.

6.3.3. *Kerti növények*

Kerti terménnyel rendszeres árutermelés csak virágokkal folyik Nagyajtán – terjedelme annak is lehetne még nagyobb. A többiféléket a helyi piac nem tudja befogadni, távolabbra jutás-

hoz pedig nincs felvásárló. Kisfeldolgozó indulhatna azzal, hogy felvásárolja a piaci maradékot napi minimál áron – s ez a kereslet biztosan növelné a felhozatal, s utóbb a termelést is.

6.3.4. Erdő és fa

Érintettük már a kérdést: jelenleg alacsony feldolgozottsággal megy ki innen a faanyag. Ennek is meg kell keresni a magasabb fokú hasznosítását, ehhez szolgáló piacát. Épület-elemek, lakberendezési anyagok és tárgyak, dísz tárgyak, játékok, háztartási és gazdasági eszközök készítése sok embert juttathatna munkához és jövedelemhez.

6.4. Ipar

Az eddig átgondoltakból és áttekintettekben már bőven adódik az iparépítés elsődleges programja. A továbbiakat találgatni pedig nem is érdemes. Azok adódni fognak emezek végrehajtásának fejleményeiből, s a menetközben felmerülő véletlenekekből.

A cigányok megélhetése

Ez külön programot és külön stratégiát kíván, amit nem lehet még felvázolni se külön erre irányuló, elmélyültebb vizsgálatok fogantatása nélkül. E stratégia keretében ennek szükségére mutathatunk rá csupán.

Észrevételek, javaslatok

Erdélyi Magyar Adatbank

Az Erdővidék Egyesület irodájának céljai:

- naprakészen tájékozott legyen a térség településeinek gazdasági igényeiről, valamint lehetőségeiről, ennek értelmében készítsen szakszerű helyzettanulmányokat;
- építsen ki egy minél tökéletesebb információs adatbázist és ezt tegye hozzáférhetővé mindenki számára;
- tartson fenn állandó és szoros kapcsolatot a térség hat önkormányzatával;
- építsen ki működő kapcsolatot a térség ifjúsági és más civil szervezeteivel, ugyanakkor a vállalkozókkal;

- gyűjtsön szakmai és forrásszerzési információkat, keressen információforrásokat;
- készítsen pályázatokat és koordinálja azokat;
- tartson állandó kapcsolatot más térségfejlesztő irodákkal, a központi régiófejlesztési irodával, állami szakintézményekkel;
- szervezzen képzési és szakmai programokat a helyi igényekkel összhangban;
- tegye lehetővé különböző szakterületek számára tanácsadás elérését.

Az Erdővidék Egyesület képviselői:

Egyed István – *elnök*

Dr. Birtalan Ákos – *tiszteletbeli elnök*

Benedek Márta – *ügyvezető*

További hasznos információk:

Erdővidéki önkormányzatok:

Barót: Albert Dénes – polgármester

Tel: 377623, fax: 377919

E-mail: baroth@cosys.ro

Ajta: Barabás András – polgármester

Tel: 355533, fax: 355582

E-mail: prim_aitamare@honoris.ro

Bacon: Bardocz Csaba – polgármester

Tel/fax: 355008

Bardoc: Balácsi Dénes – polgármester

Tel/fax: 377222

E-mail: bardoc@cosys.ro

Bölon: Bartha Lajos – polgármester

Tel: 355760

Fax: 355779

Vargyas: Ilkei Ferenc – polgármester

Tel: 377150, fax: 376206

E-mail: virghis@cosys.ro

Kovászna megyei önkormányzat:

Dr. Demeter János – elnök

*Drd. ing. Klárik László Attila –
térségfejlesztési és európai integrációs
osztályvezető*

Tel: 311190, Fax: 351228